

«زن و مطالعات خانواده»

سال شانزدهم - شماره پنجاه و نهم - بهار ۱۴۰۲

ص ص: ۱۶۱-۱۷۵

رابطه ویژگی‌های شخصیت مرزی و سبک‌های دفاعی با

سازگاری زناشویی زوجین مراجعه کننده به مراکز مشاوره

محمد برزگر^۱

مسعود باقری^۲

فرشید خسرو پور^۳

پذیرش: ۴۰/۲/۱۸

دریافت: ۴۰۰/۹/۲۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیت مرزی و سبک‌های دفاعی با سازگاری زناشویی زوجین مراجعه کننده به مراکز مشاوره انجام شد. جامعه آماری پژوهش افراد متأهل دامنه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال مراجعه کننده به مراکز مشاوره خانواده رفسنجان در بهار و تابستان سال ۱۳۹۸ بود. از این جامعه ۳۰ نفر از افراد متأهل مراجعه کننده به مراکز مشاوره خانواده رفسنجان به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. سپس به آنها پرسشنامه صفات شخصیتی لیشرینگ (۱۹۹۹)، پرسشنامه سازگاری زناشویی اصلاح شده اسپنیر (۱۹۷۹) و پرسشنامه سبک‌های دفاعی اندروز، سینگ و بوند (۱۹۹۳) داده شد. داده‌های به دست آمده با ضریب همبستگی و رگرسیون چند متغیری به کمک نرم افزار آماری SPSS_23 تحلیل شد. نتایج حاکی از آن بود که ویژگی‌های شخصیت مرزی و سبک دفاعی رشد نیافته با سازگاری زناشویی رابطه منفی و معنی داری دارند، اما بین سایر متغیرها با سازگاری زناشویی رابطه‌ای مشاهده نشد. ویژگی‌های شخصیت مرزی نقش پررنگ‌تری در پیش بینی سازگاری زناشویی، در مقایسه با سبک دفاعی رشد نیافته داشتند.

کلمات کلیدی: شخصیت مرزی، سبک‌های دفاعی، سازگاری زناشویی، زوجین.

۱. دانشجوی دکترای روانشناسی عمومی، واحد زرنده، دانشگاه آزاد اسلامی، زرنده، ایران

۲. دانشیار، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. (نویسنده مسئول): Mbibagheri@yahoo.com

۳. استادیار، واحد زرنده، دانشگاه آزاد اسلامی، زرنده، ایران

مقدمه

سنگ‌بنای یک خانواده بر پیوندهای عاطفی و اعتماد شخصی هر یک از زوجین به یکدیگر استوار است که نه تنها آرامش برای فرد بلکه برای کل خانواده را به ارمغان می‌آورد (وایب و جانسون، ۲۰۱۸). موفقیت در زندگی زوجین، وابسته به موفقیت آنها در سازگاری با هم بوده و ناسازگاری زوجین منجر به تعارض و تنش می‌شود (سابر، ۲۰۱۶). آنچه در یک ازدواج بسیار مهم است، به زبان ساده، سازگاری و احساس رضایت از ازدواج است (غلام‌محمدی، براه و پاغوش، ۱۳۹۶)، کیفیت ازدواج با مفاهیمی همچون سازگاری، رضایت و احساس خوشبختی زوجین تعیین می‌شود (کیشلاک-توتارل و گزته، ۲۰۱۲). آنچه در تداوم و استحکام زندگی زوجین نقش مهمی دارد، سازگاری زناشویی^۱ است. اسپنیر (۱۹۸۳) سازگاری زناشویی را به عنوان سازه‌ای چند بعدی تعریف کرده‌است که عوامل مختلفی در آن دخیل هستند. به همین دلیل تا به حال یک تعریف واحد از سازگاری زناشویی که مورد توافق همه باشد، ارائه نشده‌است. ویسین (۲۰۰۱) سازگاری زناشویی را همکاری در فعالیت‌ها تعریف می‌کند که با احساس رضایت، شادی و موفقیت همراه است (حیرت و همکاران، ۱۳۹۳). در تعریفی دیگر، سازگاری زناشویی درجه‌ای از رضایت و خوشبختی است که زوجین در ازدواج خود دارند (هنرپروران، ۱۳۹۳).

سازگاری زناشویی به تدریج به وجود می‌آید و ویژگی‌های شخصیتی و زناشویی هماهنگ و عملکرد مناسب در طول زندگی مشترک در آن دخیل است (بودن، فیشر، نیهیس و نیهبوز، ۲۰۱۷). عوامل بسیاری در سازگاری زناشویی مؤثر هستند. تحقیقات نشان داده‌اند یکی از مواردی که به طور منطقی این ظرفیت را دارد که در مداخلات تشخیصی و درمانی خصوصاً در حوزه روابط زناشویی در نظر گرفته شود، سبک‌های دفاعی است (پارویی، بسطامی، کربلایی، کاظمی و کاظمی، ۱۳۹۷). آشنایی با این سبک‌ها به ما این فرصت را خواهد داد که به تجزیه و تحلیل رفتار انسان‌ها پرداخته و برای این گونه رفتارها توجیهی منطقی بیابیم. سبک‌های دفاعی، روشهایی برای محافظت از «من»^۲ در مواجهه با انواع اضطراب هستند (ایمانی و دهقان، ۱۳۹۹). سبک‌های دفاعی در شرایط معمول زندگی، مواجهه فرد با تغییرات روانشناختی و محرک‌های استرس‌زا را تسهیل می‌کنند و موجب تداوم سازگاری فرد می‌شود (رحیم زاده، کرد و اپروز، ۱۳۹۹). سبک‌های دفاعی یک تقسیم‌بندی از مکانیزم‌های دفاعی محسوب می‌شوند. مکانیزم‌های دفاعی به تلاش‌های عمدتاً ناخودآگاه یا خودکار اشاره دارد که برای حفظ ثبات روانی در مواجهه با عوامل تنش‌آور داخلی و خارجی از طریق اصلاح چگونگی درک واقعیت به کار می‌رود (مالون، کوهن، لیو، وایلانت و والدینگر، ۲۰۱۳). در بزرگسالی مکانیزم‌های دفاعی با متغیرهای شخصیتی و جنبه‌هایی از سازش یافتگی و سازش نایافتگی مرتبط می‌شوند (زند، شهابی‌نژاد و برهان، ۱۳۹۶).

1 Marital adjustment

2 ego

در حال حاضر در مورد تعداد مکانیزم‌های دفاعی موجود هیچ اجماعی وجود ندارد. علی‌رغم عدم توافق در تعداد مکانیزم‌های دفاعی که وجود دارد، بیشتر روانشناسان در مورد نقش این مکانیزم‌ها به توافق رسیده‌اند. کار مکانیزم‌های دفاعی تغییر حالات روانی و درونی، مانند احساسات و افکار است. این مکانیزم‌ها معنا یا اهمیت تهدیدهای درک شده را تغییر می‌دهند، تجربه اضطراب آگاهانه را کاهش داده و از بین می‌برند و در نتیجه از خود محافظت می‌کنند (پریسنياک، اولسون و مک‌گرگور، ۲۰۱۰). اندروز، سینگ و باند (۱۹۹۳) بر اساس نظریه وایلان، مکانیزم‌های دفاعی را تحت سه عنوان از سبک‌های دفاعی تقسیم‌بندی کردند. سبک‌های دفاعی رشد یافته که نشان دهنده استفاده موفق از مکانیسم‌های دفاعی است و پیامد آن سلامت جسم و روان است، سبک‌های دفاعی روان‌رنجور که با موفقیت کوتاه مدت همراه است و سبک‌های دفاعی رشد نیافته که روشی ناموفق و ناسازگار است و موجب بروز اختلالات شخصیت و افسردگی می‌شود. سیوندیان و بشارت (۲۰۱۹) نشان دادند که سبک دفاعی رشد نیافته با سازگاری زناشویی همبستگی منفی دارد، اما سبک دفاعی روان‌رنجور با سازگاری زناشویی همبستگی معنی‌داری نداشت. کمال، تیواری، بهرا و حسن (۲۰۱۸) هم در یک مطالعه فراتحلیل نشان دادند که یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های ناسازگاری زناشویی، استفاده از سبک دفاعی رشد نیافته است. ربانی و اکبری (۱۳۹۷) نشان دادند، بین مکانیزم‌های رشد نیافته و روان‌رنجور با سازگاری زناشویی رابطه منفی و بین مکانیزم‌های رشد یافته با سازگاری زناشویی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. شاکر دولق و قریشی بوکانی (۱۳۹۴) هم در پژوهش خود نشان دادند که مکانیزم‌های دفاعی سبک رشد نیافته و روان‌رنجور، توانایی پیش‌بینی سازگاری زناشویی را دارند. بوچارد و تریالت (۲۰۰۳) هم رابطه منفی و معنی‌داری را بین سبک دفاعی رشد نیافته و سازگاری زناشویی گزارش کرده‌اند.

همچنین عوامل دیگری در ناسازگاری زناشویی زوجین دخالت دارند، از جمله اختلالات شخصیت که از مهمترین مشکلات اجتماعی و پزشکی هستند. ویژگی‌های شخصیتی اگر خاصیت انطباقی خود را از دست بدهند و حالت بیمارگونه پیدا کنند، تبدیل به اختلال شخصیت می‌شوند. چنین اشخاصی در روابط شخصی و اجتماعی دچار مشکلاتی هستند و ناهنجاری‌هایی همچون اعتیاد به مواد مخدر و انحرافات جنسی را تجربه می‌کنند. افراد دچار اختلال شخصیت معمولاً مشکلات زناشویی و خانوادگی هم دارند (کاپلان و سادوک، ۲۰۱۵). افرادی که از اختلالات شخصیت ضداجتماعی، نارسیستیک، مرزی و نمایشی رنج می‌برند، تعارض و اختلافات بیشتری را در روابط خود تجربه می‌کنند. این افراد مستعد مشکلات متعدد از جمله اختلال در روابط زناشویی هستند (صادقی، قربانی، بهرامی احسان و کیانی، ۱۳۹۱). در این راستا گرابویز (۲۰۲۰) نشان داد که هرچه علایم شخصیت مرزی در زوجین (خصوصاً در مردان) بیشتر باشد، میزان ناسازگاری زناشویی هم بالاتر است. سایر مطالعاتی که در این زمینه توسط پژوهشگرانی همچون یحیوی، خانجانی و علیوندی وفا (۱۳۹۳)، پاورز، گلیسن و اولتمنز (۲۰۱۳)؛ ساوت، تورخمیر و اولتمانز (۲۰۰۸) انجام شد، حاکی از این بود که اختلالات شخصیت و به ویژه اختلال شخصیت مرزی و ضد

اجتماعی با طلاق، کژکاری رابطه عاشقانه، سطوح پایین سازگاری زناشویی و روابط پرتنش بین فردی (مثل جدایی از همسر، بحث شدید با والدین یا دوستان) ارتباط دارد. اختلال شخصیت مرزی که با عنوان اختلال شخصیت ناپایدار عاطفی نیز شناخته می‌شود، یک اختلال روانی است که با الگوی طولانی مدت از روابط ناپایدار، احساسات تحریف شده نسبت به خود و واکنش‌های شدید عاطفی شناخته می‌شود. غالباً در آنها رفتار خطرناک همچون آسیب به خود دیده می‌شود. این افراد ممکن است با احساس پوچی، ترس از ترک و جدا شدن از واقعیت نیز مبارزه کنند. این اختلال به طور معمول از اوایل بزرگسالی شروع می‌شود (راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی، نسخه پنجم، ۲۰۱۳). بوچارد و سابورین (۲۰۱۶) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که رابطه دینامیک زوجین (از جمله خصوصیات شخصیت شریک زندگی) و علایم اختلال شخصیت مرزی احتمالاً دو طرفه یا متقابل است. همچنین حسینی و جمهری (۱۳۹۷) هم در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه اختلالات شخصیتی با رضایت زناشویی زوجین به این نتیجه رسیدند که بین الگوهای بالینی شخصیت و رضایت زناشویی در ازدواج رابطه معنادار وجود دارد. به طوری که بین الگوهای بالینی اسکیزوتایپ، دوری گزین، افسرده، خودشیفته، دگرآزار، منفی گرا، اسکیزوتایپی و مرزی با رضایت زناشویی رابطه منفی وجود دارد و پیش‌بینی سازگاری در ازدواج بر اساس اختلالات شخصیت (اختلال اسکیزوتایپی، اختلال خودشیفته و مرزی، اختلال اجتنابی و وابسته) معنادار بود. همچنین پیش‌بینی سازگاری ازدواج بر اساس نشانگان بالینی شخصیت (استرس پس از سانحه، وابستگی به الکل، اختلال اضطراب و افسرده‌خویی) معنادار بود. در پژوهش الغنمی (۲۰۱۴) رابطه بین اختلال‌های شخصیت و سازگاری زناشویی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد افرادی که دارای اختلالات چندگانه شخصیت از جمله ویژگی‌های اختلالات شخصیت مرزی بودند، به طور معناداری سطح کیفیت سازگاری زناشویی پایینی داشتند و این اختلال کاهش چشمگیری در کیفیت زندگی آنها نشان می‌داد (صادقی و همکاران، ۱۳۹۱). صادقی و همکاران (۱۳۹۱) اختلالات شخصیت در زوج‌های سازگار و ناسازگار را مقایسه کردند. نتایج نشان داد که زوج‌های ناسازگار میزان بالاتری از اختلالات شخصیت از جمله ویژگی‌های اختلال شخصیت مرزی را دارا می‌باشند، بدین معنی که ناسازگاری زناشویی ناشی از ابتلای یکی یا هر دوی آنها به میزانی از اختلال شخصیت می‌باشد. در پژوهش بوچارد، سابورین، لوسیر و وایلنوو (۲۰۰۹) هم در زوج‌های مبتلا به اختلال شخصیت مرزی، سازگاری زناشویی کمتر و مشکلات ارتباطی و خشونت بیشتر بود.

با توجه به اهمیت موضوع و نقش دو متغیر ویژگی‌های شخصیت مرزی و سبک‌های دفاعی در سازگاری زناشویی زوجین، در این تحقیق سعی بر آن است تا بررسی شود که ویژگی‌های شخصیت مرزی و سبک‌های دفاعی چقدر با سازگاری زوجین رابطه دارد.

روش

روش این پژوهش توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش افراد متأهل دامنه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال مراجعه کننده به مراکز مشاوره خانواده رفسنجان در بهار و تابستان سال ۱۳۹۸ بودند. با توجه به نتایج

پژوهش‌های متعدد گاتمن پیرامن زمان‌بندی طلاق به دو دوره بحرانی شامل هفت سال اول ازدواج (که نیمی از طلاق‌های ثبت شده طی آن دوره زمانی به وقوع پیوسته) و دورانی که اولین فرزند به سن چهارده سالگی می‌رسد (و این دوره به عنوان پایین‌ترین نقطه رضایت زناشویی در مسیر زندگی می‌باشد) (گاتمن و لوینسون، ۲۰۰۲) این دامنه سنی انتخاب شده‌است. همچنین سعی شد تا حد امکان، آزمودنی‌ها از نظر خصوصیات دموگرافیک (دامنه سنی و تحصیلات) شبیه به هم باشند. به این صورت که افرادی که تحصیلات دبیرستان تا کارشناسی و مدت ازدواج ۵ تا ۱۵ سال داشتند، مورد ارزیابی قرار گرفتند. از جامعه آماری مذکور، با روش نمونه‌گیری هدفمند، ۳۰۰ نفر انتخاب شدند. در صورت انصراف آزمودنی‌ها یا ارائه پاسخنامه مخدوش، افراد دیگری جایگزین شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مقیاس شخصیت مرزی لیشرینگ (۱۹۹۹)، پرسشنامه سازگاری زوجین اصلاح شده اسپنیر (۱۹۷۹) و پرسشنامه سبک‌های دفاعی اندروز، سینگ و باند (۱۹۹۳) بود. داده‌های جمع‌آوری شده با ضریب همبستگی و رگرسیون چند متغیری تحلیل شدند.

ابزار

مقیاس شخصیت مرزی

این پرسشنامه توسط لیشرینگ (۱۹۹۹) به منظور سنجش صفات شخصیت مرزی در نمونه‌های بالینی و غیر بالینی ساخته شد و به صورت بلی/خیر جواب داده می‌شود. این پرسشنامه در اصل ۵۳ ماده‌ای است که بر اساس مفهوم کرنبرگ (۱۹۷۶) از سازمان شخصیت مرزی و بر اساس راهنمای تشخیصی آماری اختلالات روانی نسخه چهارم ساخته شده‌است. این پرسشنامه شامل عامل‌هایی برای سنجش آشفتگی هویتی، مکانیزم‌های دفاعی اولیه، واقعیت‌آزمایی آسیب دیده و ترس از صمیمیت می‌باشد. دو سؤال پرسشنامه در هیچ یک از طبقات عاملی پرسشنامه قرار نمی‌گیرند و نمره نهایی آنها در نمره نهایی فرد نیز محاسبه نمی‌شود، به همین دلیل در نسخه ایرانی حذف شده‌اند.

لیشرینگ (۱۹۹۹) در پژوهش خود نشان داد همسانی درونی و پایایی بازآزمایی این آزمون در حد رضایت‌بخشی قرار دارد؛ به شکلی که آلفای کرونباخ مؤلفه‌های این آزمون در دامنه بین ۰/۶۸ تا ۰/۹۱ بود. همچنین میزان همبستگی بازآزمایی این آزمون بین ۰/۷۳ تا ۰/۸۹ به دست آمد. در پژوهش محمدزاده و رضایی (۱۳۹۰) روایی همزمان با ضریب ۰/۷۰ و همبستگی خرده مقیاس‌ها با کل مقیاس و یکدیگر با ضرایب ۰/۷۱ تا ۰/۸۰ و سه نوع اعتبار بازآزمایی، دونیمه سازی و همسانی درونی به ترتیب با ضرایب ۰/۸۰، ۰/۸۳ و ۰/۸۵ به دست آمد.

پس از به دست آوردن نمره هر عبارت، زیرمقیاس‌ها به ترتیب زیر نمره گذاری می‌شوند:

سؤالات	ابعاد
۴۶،۴۲،۳۷،۳۶،۳۴،۳۳،۲۷،۲۶،۱۵،۸	آشفتگی هویتی
۴۸،۴۰،۳۹،۲۹،۱۶،۱۰،۹،۱	مکانیزم‌های دفاعی اولیه
۴۱،۲۱،۱۳،۱۲،۷	واقعیت آزمایی
۵۰،۲۸،۲۵،۲۳،۲۰،۱۹،۱۴،۵	ترس از صمیمیت
۵۰،۴۹،۴۷،۴۶،۴۳،۴۰،۳۶،۲۸،۲۷،۲۵،۲۰،۱۹،۱۵،۱۴،۱۰،۹،۸،۵،۴،۳	۲۰ سؤال نمره برش
۵۱-۱	نمره کلی

در این پرسشنامه بیست سؤال بیشترین ارزش را در تعیین وضعیت شخصیتی فرد دارد که در جدول فوق با عنوان بیست سؤال نمره برش ذکر شدند. این ۲۰ سؤال مربوط به یک عامل جداگانه ای نیست؛ بلکه سؤالات آن برگرفته از عامل‌های چهارگانه این پرسشنامه می‌باشد. در این پرسشنامه، اگر نمره فرد در این ۲۰ سؤال (۲۰ سؤال نمره برش) بالاتر از ۱۰ باشد، به احتمال بالایی فرد دارای شخصیت مرزی است. اگر مجموع نمرات این ۲۰ سؤال کوچکتر از ۱۰ باشد فرد به احتمال بسیار اندکی دارای شخصیت مرزی خواهد بود (لیشنرینگ، ۱۹۹۹). با این حال، با توجه به اینکه در پژوهش حاضر هدف بررسی ویژگی‌های شخصیت مرزی است و نه بررسی اختلال شخصیت مرزی، سؤالات نمره برش در نظر گرفته نمی‌شوند.

پرسشنامه سازگاری زناشویی اصلاح شده اسپنیر (RDAS)

این پرسشنامه توسط باسی، کریستنسن، کران و لارسن (۱۹۹۵) ساخته شده است. فرم اصلی این مقیاس توسط اسپنیر (۱۹۷۹) و بر اساس نظریه لوئیس و اسپنیر (۱۹۷۹) در مورد سازگاری روابط زناشویی ساخته شده است (بن آری و لاوی، ۲۰۰۵). برادبوری، فینچام و بیچ (۲۰۰۰). نیز پس از مطرح کردن نظریه خود در مورد سازگاری زناشویی، این پرسشنامه را به عنوان ابزاری مناسب برای ارزیابی سازگاری زناشویی معرفی می‌کنند. این پرسشنامه ۱۴ سؤالی که از روی فرم اصلی ۳۲ سؤالی که توسط اسپنیر (۱۹۷۶) ارائه شده بود ساخته شده است به صورت طیف ۶ تایی از ۰ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود، طوری که پاسخ کاملاً موافق نمره ۵ و پاسخ کاملاً مخالف نمره ۰ می‌گیرد و نمرات بالا نشان‌دهنده سازگاری زناشویی بالاتر است (هولیس و میلر، ۲۰۰۵). تحلیل عاملی تأییدی، ساختار سه عاملی پرسشنامه را در آمریکا تأیید کرده است و روایی آن را نشان داده است (باسی و همکاران، ۱۹۹۵). پایایی پرسشنامه به شیوه آلفای کرونباخ در مطالعه هولیس و میلر (۲۰۰۵) از ۰/۸۰ تا ۰/۹۰ گزارش شده است. یوسفی (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی مشخصات روانسنجی این پرسشنامه پرداخت و نتایج را این گونه گزارش کرد:

ضریب پایایی همسانی درونی از جمله آلفای کرونباخ و تنصیف برای ۱۴ ماده در کل پرسشنامه (با مقدار ۰/۸۹) رضایت‌بخش بود. همچنین ضریب روایی همگرا سازگاری زناشویی با پرسشنامه رضایت‌مندی

زناشویی، پرسشنامه ارزیابی همبستگی زوجین، مقیاس سازگاری توافق دو نفری به ترتیب (۰/۳۹، ۰/۳۶ و ۰/۳۳) به دست آمده است که در سطح $P < 0/001$ معنادار است. به علاوه تحلیل آزمون T نشان داد که بین زنان و مردان در عامل‌ها تفاوت وجود ندارد و همچنین تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که بین گروه‌های سنی از لحاظ سازگاری زناشویی تفاوت وجود ندارد.

پرسشنامه سبک‌های دفاعی^۱

پرسشنامه سبک‌های دفاعی (اندروز، سینگ و بوند، ۱۹۹۳)، یک ابزار ۴۰ سؤالی است که در مقیاس ۹ درجه‌ای لیکرت (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) بیست مکانیزم دفاعی را بر حسب سه سبک دفاعی رشدیافته، نوروتیک و رشدنیافته می‌سنجد. سبک دفاعی رشدیافته شامل مکانیزم‌های والايش، شوخ طبعی، پیش‌بینی و فرونشانی^۲ است. مکانیزم‌های مربوط به سبک دفاعی نوروتیک عبارتند از ابطال، نوع دوستی کاذب^۳، آرمانی‌سازی، واکنش متضاد^۴. سبک دفاعی رشد نیافته نیز از دوازده مکانیزم دفاعی به این شرح تشکیل شده است: فرافکنی، پرخاشگری نافع، عملی‌سازی، مجزاسازی، نا ارزنده سازی، خیال پردازی اوتیستیک، انکار، جابجایی، تفرق، دوپارگی، دلیل تراشی و بدنی‌سازی. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسش‌های هر یک از سبک‌های دفاعی رضایت‌بخش توصیف شده‌اند (اندروز و همکاران، ۱۹۹۳).

ضرایب آلفای کرونباخ برای پرسش‌های هر یک از زیر مقیاس‌های پرسشنامه سبک‌های دفاعی برای سبک رشدیافته از ۰/۸۳ تا ۰/۹۴، برای سبک رشدنیافته از ۰/۸۱ تا ۰/۹۲ و برای سبک نوروتیک از ۰/۷۹ تا ۰/۹۱ به دست آمد. این ضرایب که همه در سطح $P < 0/001$ معنادار هستند، همسانی درونی زیرمقیاس‌های پرسشنامه سبک‌های دفاعی را تأیید می‌کنند. پایایی بازآزمایی پرسشنامه سبک‌های دفاعی برای نمونه‌های بیمار ($n=107$) و بهنجار ($n=248$) در دو نوبت با فاصله ۲ تا ۶ هفته برای سبک رشدیافته از ۰/۷۳ تا ۰/۸۷ و برای سبک رشدنیافته از ۰/۷۱ تا ۰/۸۴ و برای سبک نوروتیک از ۰/۶۹ تا ۰/۷۸ به دست آمد (بشارت، ۱۳۹۱).

نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز با تعیین سه عامل (سه سبک دفاعی رشدیافته، رشدنیافته و روان-رنجور) روایی سازه نسخه فارسی پرسشنامه سبک‌های دفاعی را مورد تأیید قرار داد (بشارت، ۱۳۸۶، ۱۳۹۱).

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

1. Defense style questionnaire
- 2 . Suppression
- 3 . Pseud altruism
- 4 . Reaction Formation

جدول ۱. آماره‌های توصیفی مؤلفه‌های متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
سازگاری زناشویی	-	۲۹/۵۰	۱۲/۵۹۳
ویژگی‌های شخصیت مرزی	نمره کل	۱۴/۶۳	۷/۵۳۵
	آشفته‌گی هویت	۲/۸۹	۲/۳۰۵
	مکانیزم‌های دفاعی	۳/۴۸	۲/۱۲۹
	واقعیت آزمایی	۰/۹۳	۱/۶۰۱
	ترس از واقعیت	۳/۳۱	۱/۹۲۲
سبک‌های دفاعی	سبک رشدنایافته	۱۱۴/۳۹	۲۸/۴۴۲
	سبک رشدیافته	۴۶/۹۵	۱۰/۸۱۵
	سبک روان‌رنجور	۴۷/۱۶	۱۰/۹۱۴

جدول ۲ ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱ آشفته‌گی هویت	۱								
۲ مکانیزم‌های دفاعی	۰/۶**	۱							
۳ واقعیت آزمایی	۰/۵۱**	۰/۵۱**	۱						
۴ ترس از واقعیت	۰/۴۶**	۰/۵۵**	۰/۵۵**	۱					
۵ شخصیت مرزی	۰/۵۵**	۰/۳۳**	۰/۵۵**	۰/۳۳**	۱				
۶ سبک رشدنایافته	۰/۱۳*	۰/۱۰	۰/۱۸**	۰/۱۹**	۰/۱۹**	۱			
۷ سبک رشدیافته	۰/۰۸	۰/۰۹	۰/۱۳*	۰/۱۴*	۰/۰۹	۰/۲۹**	۱		
۸ سبک روان‌رنجور	۰/۰۷	۰/۱۱	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۱۰	۰/۴۰**	۰/۵۵**	۱	
۹ سازگاری زناشویی	۰/۳**	۰/۳۹**	۰/۳۶**	۰/۳۸**	۰/۴۴**	۰/۴۰**	۰/۱۰	۰/۲۲**	۱

* P < ۰/۰۵

** P < ۰/۰۱

با توجه به نتایج جدول ۲، به جز سبک دفاعی رشدیافته، سایر متغیرهای پیش‌بین با سازگاری زناشویی رابطه معکوس و معنی‌داری دارند ($P < 0/01$).

جدول ۳ ضرایب رگرسیونی پیش‌بینی سازگاری زناشویی از روی ویژگی‌های شخصیت مرزی و سبک‌های دفاعی

متغیر پیش‌بین	ضرایب رگرسیون (B)	خطای استاندارد میانگین	اوزان بتا	معنی‌داری
آشناختگی هویت	-۰/۱۴۸	۰/۳۷۶	-۰/۰۲۷	۰/۶۹۵
مکانیزم‌های دفاعی	-۱/۱۴۴	۰/۳۸۹	-۰/۱۹۳	۰/۰۰۴
واقعیت‌آزمایی	-۱/۱۹۵	۰/۵۲۳	-۰/۱۵۲	۰/۰۲۳
ترس از واقعیت	-۰/۸۹۳	۰/۴۰۰	-۰/۱۳۶	۰/۰۲۷
سبک رشدناپافته	-۰/۱۴۲	۰/۰۲۴	-۰/۳۳۱	۰/۰۰۱
سبک رشدیافته	۰/۰۱۲	۰/۰۷۱	۰/۰۱۰	۰/۸۶۶
سبک روان‌رنجور	-۰/۰۷۰	۰/۰۷۰	-۰/۰۶۱	۰/۳۳۱
ثابت	۵۵/۹۸۲	۳/۴۶۵	-	۰/۰۰۱

جدول ۳ نشان می‌دهد که از بین متغیرهای پیش‌بین به ترتیب، سبک رشدناپافته با مقدار بتای $-0/331$ - $(p < 0/01)$ ، مکانیزم‌های دفاعی با بتای $-0/193$ - $(p < 0/01)$ ، واقعیت‌آزمایی با بتای $-0/152$ - $(p < 0/05)$ و ترس از واقعیت با بتای $-0/136$ - $(p < 0/05)$ در مدل رگرسیون تعیین‌کننده هستند، اما سایر متغیرهای پیش‌بین، یعنی آشناختگی هویت، سبک رشدیافته و سبک روان‌رنجور نقش بارزی در مدل رگرسیونی ندارد ($p > 0/05$).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیت مرزی و سبک‌های دفاعی با سازگاری زناشویی زوجین بود. نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که در مدل رگرسیون، سه مؤلفه از ویژگی‌های شخصیت مرزی با سازگاری زناشویی رابطه معنی‌داری دارند، لذا می‌توان عنوان کرد که ویژگی‌های شخصیت مرزی در این رابطه نقش تعیین‌کننده دارد. از میان مؤلفه‌های سبک‌های دفاعی، مکانیزم‌های رشدناپافته رابطه معکوس و معنی‌داری با سازگاری زناشویی دارند. اما مکانیزم‌های رشد یافته و مکانیزم‌های روان‌رنجور رابطه‌ای با سازگاری زناشویی نداشتند.

یافته‌های پژوهش حاضر، در رابطه با سبک‌های دفاعی، با نتایج پژوهش‌های سیوندیان و بشارت (۲۰۱۹)، کمال و همکاران (۲۰۱۸)، ربانی و اکبری (۱۳۹۷)، شاکر دولق و قریشی بوکانی (۱۳۹۴) و بوچارد و تریالت (۲۰۰۳) همراستا است. تمامی پژوهش‌های مذکور رابطه منفی و معنی‌داری را بین سبک دفاعی

رشدنیافته و سازگاری زناشویی گزارش کرده‌اند. اگرچه در پژوهش حاضر رابطه بین سبک دفاعی روان-رنجور و سازگاری زناشویی معنادار نبود و پژوهش‌های ربانی و اکبری (۱۳۹۷) و شاکر دولق و قریشی بوکانی (۱۳۹۴) رابطه سبک روان‌رنجور و سازگاری زناشویی را تأیید کرده‌اند، اما سیوندیان و بشارت (۲۰۱۹) و کمال و همکاران (۲۰۱۸) هم نشان دادند که بین سبک روان‌رنجور و سازگاری زناشویی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین سبک دفاعی رشدیافته و سازگاری زناشویی رابطه‌ای وجود ندارد. این یافته با نتیجه پژوهش شاکر دولق و قریشی بوکانی (۱۳۹۴) همراستا و با نتایج پژوهش ربانی و اکبری (۱۳۹۷) ناهمسو است. شاید عدم معناداری رابطه سبک دفاعی رشدیافته و سازگاری زناشویی در پژوهش حاضر به این دلیل باشد که نمونه‌های این پژوهش اکثراً از بین افرادی که مشکلات زناشویی داشتند، انتخاب شده بود. سبک دفاعی رشدنیافته با ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، سازگاری و مسئولیت‌پذیری همبستگی منفی و معنی‌دار و با ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجوری، همبستگی مثبت و معنی‌داری دارد (زندى و همکاران، ۱۳۹۶). لذا واضح است که به دلیل عدم مسئولیت‌پذیری و شخصیت ناسازگار، استفاده از سبک دفاعی رشدنیافته می‌تواند، در عدم سازگاری فرد اثرگذار باشد که به نوبه خود باعث عدم سازگاری بین زوجین می‌شود. سبک‌های دفاعی نقش مهمی را در پیش‌بینی رضایت بین فردی دارند. نتایج پژوهش‌ها از نقش سبک‌های دفاعی در درک متقابل زناشویی و سازگاری زوجین پشتیبانی می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که افراد هنگام برخورد با موقعیت‌های استرس‌زا فقط از زیرمجموعه‌های محدودی از سبک‌های دفاعی استفاده می‌کنند (انگرس، واترز، بارنت و دالبی، ۱۹۹۷). مبانی نظری مربوط به مکانیزم‌های دفاعی از این موضوع پشتیبانی می‌کند که سبک‌های دفاعی در پیش‌بینی ویژگی‌های شخصیتی فرد (که باعث تغییر یا تعدیل روابط زناشویی می‌شوند) نقش دارند. علاوه بر این در مورد نقش سبک‌های دفاعی خاص در زمینه‌های بین فردی، سبک دفاعی رشدنیافته بیشترین نقش را در پیش‌بینی سازگاری زوجین دارد. سبک دفاعی رشدنیافته با سازگاری زناشویی ضعیف‌تر رابطه دارد، زیرا این افراد سبکی از مقابله را نشان می‌دهند که در آن نمی‌توانند، تنش‌های بین فردی را که در تعامل با شرکای خود تجربه می‌کنند، مدیریت کنند. این فرایند ممکن است، منجر به فاصله یا درگیری بیشتر و کاهش سازگاری در روابط زناشویی شود.

همانطور که اشاره شد، یافته دیگر پژوهش حاضر نشان داد که ویژگی‌های شخصیت‌مرزی با سازگاری زناشویی رابطه معکوس و معنی‌داری دارد. این یافته با نتایج حسینی و جمهری (۱۳۹۷)، یحیوی و همکاران (۱۳۹۳)، صادقی و همکاران (۱۳۹۱)، گرابویز (۲۰۲۰)، بوچارد و سابورین (۲۰۱۶)، الغنمی (۲۰۱۴)، پاورز و همکاران (۲۰۱۳)؛ بوچارد و همکاران (۲۰۰۹) و ساوت و همکاران (۲۰۰۸) همراستا است. این پژوهش‌ها رابطه معکوس و معناداری را بین اختلال شخصیت‌مرزی و سازگاری زناشویی گزارش کرده‌اند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که اختلالات شخصیت با سازگاری زوجین در ارتباط است، به گونه‌ای که هرچه سطح اختلال بالاتر باشد، میزان سازگاری زناشویی کاهش بیشتری می‌یابد (ساوت و همکاران، ۲۰۰۸). در روابط بین

زوجین، اختلال شخصیت مرزی با نارضایتی و پرخاشگری کلامی ارتباط دارد. ناتوانی عاطفی و بی‌ثباتی در هویت که مبین اختلال شخصیت مرزی است، فرد را مستعد جدی‌ترین و نابهنجارترین اختلال‌ها در عملکرد خود می‌کند. نظریه‌ها، شخصیت مرزی را ته‌اجمی، عصبانی و دارای عاطفه ناپایدار توصیف می‌کنند (مک‌گلاشن و همکاران، ۲۰۰۵). اگر یکی از شرکای زندگی هیچگاه از عملکرد عاطفی همسر خود مطمئن نباشد، زندگی مشترک او به احتمال زیادی ناپایدار خواهد بود. نکته حائز اهمیت، نحوه نگرش این افراد به روابط زناشویی است؛ به عنوان مثال در پژوهش ساوت و همکاران (۲۰۰۸) افراد دارای اختلال شخصیت، روابط و سازگاری زناشویی خود را رضایت‌مند توصیف کردند، به گونه‌ای که هرچه سطوح اختلال شخصیت بالاتر بود، گزارش مربوط به رضایت‌مندی نیز بیشتر بود. در حالی که گزارش همسران آنها بیشتر با عدم رضایت همراه بوده است. به گونه‌ای که همسران افراد دارای سطوح بالاتر اختلال شخصیت مرزی، سطح رضایت‌مندی پایین‌تری را گزارش کردند.

نکته دیگری که با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان به آن اشاره کرد، نقش پررنگ‌تر سبک دفاعی رشد نیافته در پیش‌بینی سازگاری زناشویی، در مقایسه با ویژگی‌های شخصیت مرزی است؛ لذا می‌توان عنوان کرد که سبک‌های دفاعی در کنار ویژگی‌های شخصیت مرزی، توان بیشتری در جهت تبیین رابطه چند متغیری بررسی شده در این پژوهش داشته است.

محدودیت‌ها

محدودیت‌های این پژوهش، عدم کنترل متغیرهای مرتبط مثل جنسیت، وضعیت شغلی، تعداد فرزندان و ... بود که می‌تواند نتایج را تحت تأثیر قرار دهد. همچنین روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر از نوع هدفمند و جامعه آماری آن، زوجین مراجعه کننده به مراکز مشاوره شهرستان رفسنجان بود. لذا تعمیم نتایج باید با احتیاط همراه باشد.

پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی متغیرهایی مثل جنسیت، وضعیت شغلی و ... را کنترل کرده و نتیجه با یافته‌های پژوهش حاضر مقایسه گردد. همچنین جهت تعمیم پذیری بیشتر نتایج، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابه در نقاط جغرافیایی دیگر انجام شود و جهت نمونه‌گیری نیز به جای استفاده از زوجین مراجعه کننده به مراکز مشاوره، از نمونه‌های با شرایط عادی و به روش‌های نمونه‌گیری تصادفی استفاده گردد. به درمانگران و مشاوران خانواده پیشنهاد می‌شود در زمینه ارتقای سازگاری زناشویی زوجین مواردی همچون درمان ویژگی‌های شخصیت مرزی و اصلاح سبک‌های دفاعی را در نظر داشته باشند و در ارزیابی و مشاوره‌های پیش از ازدواج، این موارد را در نظر داشته باشند و در صورت ضرورت، آموزش‌های پیش‌گیرانه انجام شود.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.

References

- American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™ (5th Ed.). American Psychiatric Publishing, Inc.
- Andrews, G., Singh, M., & Bond, M (1993). The defense style questionnaire. *Journal of nervous and mental disease*, 246-256.
- Ben-Ari, A., & Lavee, Y. (2005). Dyadic characteristics of individual attributes: Attachment, neuroticism, and their relation to marital quality and closeness. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(4), 621-631.
- Boden, J. S., Fischer, J. L., Niehuis, S., & Niehuiws, S. (2017). Predicting marital adjustment from young adults' initial levels and changes in emotional intimacy over time: A 25-year longitudinal study. *Journal of Adult Development*. 17(3), 121-34.
- Bouchard, G., Thériault, V. J. (2003). Defense mechanisms and coping strategies in conjugal relationships: An integration. *International Journal of Psychology*, 38 (2), 79-90.
- Bouchard, S., Sabourin, S., Lussier, Y., & Villeneuve, E. (2009). Relationship quality and stability in couples when one partner suffers from borderline personality disorder. *J Marital Fam Ther*, 35(4), 446-455.
- Bouchard, S; Sabourin, S (2016) borderline personality disorder and couple dysfunctions, *Current Psychiatry Reports*, 11(1), 55-62.
- Bowins, B. (2004). Psychological defense mechanisms: a new perspective. *Am J Psychoanal*, 64(1), 1-26.
- Bradbury, T., Fincham, F., & Beach, S. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62, 964-980.
- Busby DM, Christensen C, Crane RD, Larson JH1 (1995). A revision of the Dyadic Adjustment Scale for use with distressed and non-distressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy*; 1; 21(3): 289-308.
- Gholam Mohammadi, Hadi, Brah, Zahra and Paghosh, Ataullah. (2017) Enriching relationships in marriage with a religious and cultural approach. Mashhad: Farangizesh Publishing.

Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (2002). Generating hypotheses after 14 years of marital followup; or, how should one speculate? A reply to DeKay, Greeno, and Houck. *Family Process*, 41(1), 105-110.

Graboyes, B (2020). Antisocial & Borderline Personality Disorder Traits-Impact on Marital Adjustment Mechanisms. Adler University. ProQuest Dissertations Publishing. [Thesis].

Heirat, Atefeh; Fatehizadeh, Maryam Sadat; Ahmadi, Seyed Ahmad; Etemadi, Ozra and Bahrami, Fatemeh (2014). The role of couple lifestyle dimensions in predicting marital adjustment. *Women and Society*, 5 (18), 145-158.

Hollist. C. S, Miller R. B. (2005). Perceptions of attachment style and marital quality in midlife marriage. *Family Relations*, 54, 46-58.

Honparvaran, Nazanin (2014). Investigating the effectiveness of acceptance and commitment approach on forgiveness and marital adjustment. *Journal of Women and Society*, 5 (19), 135-150.

Imani, Mehdi and Dehghan, Maryam (2020). Comparison of defense styles, emotional malaise and maladaptive schemas in people with asthma and normal people. *Journal of Psychological Sciences*. 19 (92), 966-957.

Kamal, H., Tiwari, R., Behera, J., & Hasan, B. (2018). Personality variables and marital adjustment: A systematic review. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 9(4), 534-541.

Kernberg, O.F. (1976). *Object relations theory and clinical psychoanalysis*. New York: Jason Aronson, Inc.

Kişlak-Tutarel Ş. & Göztepe I. (2012). The relationship between emotional expression, empathy, depression and marital adjustment. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 27-46.

Leichsenring F. (1999). Development and first results of the Borderline Personality Inventory: A self-report instrument for assessing borderline personality organization. *Journal of Personality Assessment*, 73(1), 45-63.

Malone, J. C., Cohen, S., Liu, S. R., Vaillant, G. E., & Waldinger, R. J. (2013). Adaptive midlife defense mechanisms and late-life health. *Pers Individ Dif*, 55(2), 85-89.

McGlashan, T. H., Grilo, C. M., Sanislow, C. A., Ralevski, E., Morey, L. C., Gunderson, J. G., et al. (2005). Two-year prevalence and stability of individual DSM-IV criteria for schizotypal, borderline, avoidant, and obsessive-compulsive personality disorders: Toward a hybrid model of Axis II disorders. *American Journal of Psychiatry*, 162, 883-889.

Paroui, Mehdi, Bastami Katoli, Malik, Karbalaei Ismail, Ensieh, Kazemi Rezaei, Seyed Ali, Kazemi Rezaei, Seyed Vali (2018). Predicting nurses' marital satisfaction based on attachment styles, defense mechanisms and quality of life. *Psychiatric Nursing*. 6 (2), 32-24.

Powers, A. D., Gleason, M. E., & Oltmanns, T. F. (2013). Symptoms of borderline personality disorder predict interpersonal (but not independent) stressful life events in a community sample of older adults. *Journal of abnormal psychology*, 122(2), 469.

Presniak, M. D., Olson, T. R. & MacGregor, M. Wm. (2010). The Role of Defense Mechanisms in Borderline and Antisocial Personalities, *Journal of Personality Assessment*, 92(2), 137-145.

Sabre K. (2016). Marital Adjustment among Women: A Comparative study of nuclear and joint families. *The International Journal of Indian Psychology*; 3(5):26-32.

Sivandian M., & Besharat M. A. (2019). The Association between Attachment Styles and Marital Adjustment: The Moderating Role of Defense Mechanisms. *J Research Health*. 9(7), 544-553.

South, S. C., Turkheimer, E., & Oltmanns, T. F. (2008). Personality disorder symptoms and marital functioning. *Journal of consulting and clinical psychology*, 76(5), 769-780.

Spanier GB. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family*, 38(1), 15-28.

Spanier, B. (1983). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar, dyads. *Marriage Family Journal*, 12, 286-95.

Ungerer, A. J., Waters, B., Barnett, B. & Dolby R. (1997). Defense Style and Adjustment in Interpersonal Relationships. *Journal of Research in Personality*, 31, (3), 375-384.

Weibe, S. A., & Johnson, S. M. (2018). Creating relationships that foster resilience in emotionally focused therapy. *Current Opinion in psychology*, 13, 65-69.

The Relationship between Borderline Personality Traits and Defense Styles with Marital Adjustment in Couples Referring to Counseling Centers

*Mohammad Barzegar*¹

*Masoud Bagheri*²

*Farshid Khosrowpour*³

Abstract

The aim of this study was To investigate the relationship between borderline personality traits and defense styles with marital adjustment. To achieve this goal, 300 individuals who referred to family counseling centers of Rafsanjan were selected by purposive sampling method. Then they were given the Leishnerling Personality Traits Questionnaire (1999), the Spanier Modified Marital Adjustment Questionnaire RDAS (1979) and the Defense Styles Questionnaire of Andrews, Singh & Bond (1993). Then, the obtained data were analyzed by multivariate correlation coefficient and rRegression analysis. The results showed that borderline personality traits and immature defense style had a significant negative relationship with marital adjustment.

Keywords: borderline personality, defense styles, marital adjustment

---

1 . Student of Psychology, Department of Psychology, Islamic Azad University, Zarand Branch, Zarand, Iran.

2 . Associate Professor, Department of Psychology, Shahid Bahonar University, Kerman, Kerman, Iran.

3 . Assistant Professor, Department of Psychology, Islamic Azad University, Zarand Branch, Zarand, Iran.